

GÖTEBORGS UNIVERSITET

”Mångkulturalitet”
Begreppets uppfattning och
dess påverkan i vardagsarbetet
i skolan

Naida Aguilar/Kevin Farester

”Inriktning/specialisering/LAU370”

Handledare: Kerstin Sundman

Examinator: Jan Lindström

Rapportnummer: VT09-2450-02

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Abstract

Examensarbete inom lärarutbildningen

Titel: "Mångkulturalitet" Begreppets uppfattning och dess påverkan i vardagsarbetet i skolan.

Författare: Naida Aguilar/Kevin Farester

Termin och år: VT2009

Kursansvarig institution: Sociologiska institutionen

Handledare: Kerstin Sundman

Examinator: Jan Lindström

Rapportnummer: VT09-2450-02

Nyckelord: Kultur, mångkulturalitet, pedagog

Barnens bakgrund och erfarenheter spelar en viktig roll i deras utvecklingsprocess. Enligt läroplanen är det skolans uppgift att ge barnet god stimulans för dess livslånga lärande. Idag arbetar allt fler pedagoger i en mångkulturell miljö där de möter barn med olika bakgrunder och förutsättningar. Utifrån detta blev det vårt syfte med examensarbetet att belysa några pedagogers tankar kring och deras erfarenheter om hur de arbetar gentemot mångkulturalitet i skolan.

Uppsatsen bygger på sju kvalitativa intervjuer med pedagoger som jobbar i tre olika skolor inom Storgöteborg. Med vår undersökning ville vi ta reda på hur pedagoger i dagens skola uppfattar begreppet mångkulturalitet samt hur de anpassar sina arbetssätt i en mångkulturell lärande miljö.

Resultatet av våra intervjuer visade att de flesta pedagogerna var mycket positiva med mångkulturalitet. Ett annat resultat som denna undersökning förtydligade var att pedagoger som arbetar i ett mångkulturellt område upplever dilemman dagligen, resurserna räcker inte till för att kunna jobba tillräckligt med mångkulturalitet som är en självklarhet i dagens samhälle idag.

Kommer skolor runt om i Sverige lyckas med sina uppgifter när staten sparar pengar och resurserna tynar? När antalet elever i varje klass ökar medan antalet vuxna minskar? Denna fråga väcktes under arbetet hos oss.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1 INLEDNING	5
1.1 BAKGRUND.....	5
1.2 SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR.....	6
1.3 AVGRÄNSNINGAR.....	6
1.4 DISPOSITION	6
2 TEORI OCH STYRDOKUMENT	7
2.1 DET SOCIOKULTURELLA PERSPEKTIVET	7
2.2 STYRDOKUMENT	8
3 LITTERATURGENOMGÅNG.....	10
3.1 Interkulturell pedagogik.....	10
3.2 Interkulturella lärarprocesser.....	12
3.3 En skola för andra.....	14
3.4 Skola i utveckling.....	14
3.5 Värdegrund och svensk etnicitet.....	15
4 METOD	17
4.1 KVALITATIV METOD.....	17
4.1.1 Kvalitativ intervju.....	17
4.2 LITTERATURSTUDIE.....	19
4.3 TILLVÄGAGÅNGSSÄTT	19
4.3.1 Intervjuer.....	19
4.3.2 Etiska principer.....	19
4.3.3 De valda skolorna.....	20
4.3.4 De valda intervjupersonerna.....	20
4.4 METODDISKUSSION	21
5 EMPIRI.....	22
5.1 SAMMANSTÄLLNING AV INTERVJUER	22
5.1.1 Klassen	22
5.1.2 Mångkulturalitet.....	22
5.1.3 Arbetsätt med mångkulturalitet.....	23
5.1.4 Erfarenheter	26
5.1.5 Svårigheter och hinder	27
6 ANALYS OCH DISKUSSION.....	29
7 SLUTSATSER.....	33
7.1 FORTSATT FORSKNING	34
KÄLLFÖRTECKNING	36
BÖCKER	36
PERSONLIG KOMMUNIKATION.....	37
INTERNET.....	37
BILAGOR.....	38
BILAGA 1	38
SKOLRESULTAT OCH SKOLBESKRIVNING I GÖTEBORG KOMMUN VT 2008.....	38
BILAGA 2	40
INTERVJUFRÅGOR	40

Förord

Vi vill ta tillfället att säga tack till de personer som har gett sina bidrag till att vi kunnat genomföra vårt examensarbete.

- Ett stort tack till alla våra pedagoger/lärare som deltog i våra intervjuer.
- Vi vill även tacka vår korrekturläsare, Susanne Gustafsson som hjälpte oss att synliggöra felaktigheter i vår rapport.
- Till sist vill vi ge ett tack till vår handledare, Kerstin Sundman som guidat oss genom arbetets gång och bidragit med sina kunskaper och synpunkter på vårt arbete.

Göteborg Maj 2009

Naida Aguilar

Kevin Farester

1 INLEDNING

Under de senaste åren har världen förändrats stort. Vårt samhälle har globaliserats och skolan som är en del av samhället är inte ett undantag och man ser förändringarna tydligt inom skolvärlden. Idag ser man tydligt mångfalden inom många skolor, därför ställer det höga krav på barnens kunnskap och färdighet att leva med och förstå världen som tillhör en kulturell mångfald. På grund av detta så är det mycket viktigt att pedagoger/lärare i skolan ger barnen kunskaper och förståelse som behövs för att leva i en internationellt och mångkulturellt samhälle.

Idag skrivs det mycket i tidningen om globalisering, EU och att invandring och utvandring sker i alltmer snabbare takt. Vad regeringen anser om integration är att i Sverige alla ska ha samma rättigheter, möjligheter och skyldigheter i samhället oavsett etnisk och kulturell bakgrund. Det handlar om att bekämpa den etniska diskrimineringen och att motverka och förebygga rasism och främlingsfientlighet, samt att bryta den sociala och etniska segregationen och utanförskapet. Vidare gäller det att främja den etniska mångfaldens delaktighet i alla sektorer och på alla nivåer i det svenska samhället. (regeringen.se)

Det står i olika artiklar i tidningar att det svenska integrationspolitiken har misslyckats och framför allt skulle vi kunna se hur detta har påverkat skolan. Detta misslyckande kan man se i vissa skolor och detta skrivs hela tiden i tidningarna. Vi som är blivande lärare tycker att detta är väldigt viktigt att förstå och undersöka och att på det sättet bli någorlunda förbereda till den här verkligheten i det nuvarande mångkulturella samhället i Sverige.

1.1 Bakgrund

Om man tar del av Skolverkets rapport från 2008 (Betygsresultat för kommuner och skolor år 9, s. 1) när det gäller Göteborgs kommun, visar den att skolprestationer varierar mellan olika skolor (se bilaga 1). Vi tycker att det överstämmer vad tidningar skriver om hur olika skolor har som resultat av sina elever i årskurs nio. Det visar att det finns stor skillnad mellan skolor med stor andel elever som har utländsk bakgrund och där majoriteten av eleverna har svensk bakgrund.

I en rapport från Sveriges Riksdag 2008 (Grönbok om migration, rörlighet och utbildningssystemen i EU) som tar upp teman angående migration, rörlighet och de utmaningar som detta kan ha för utbildningssystem, tar upp den problematik som utbildningssystemet har och det är inte aktuellt enbart i Sverige utan även i Europa, det nämns det stora antal barn med invandrarbakgrund som har svårt att nå tillfredställande resultat i skolan. Ett exempel som de ger är att i Rotterdam, Birmingham och Bryssel är hälften av barn i skolåldern har en invandrarbakgrund. Dessutom finns ett starkt samband mellan utbildningsresultat och den socioekonomiska situationen. Rapporten uppger vilka risker det kan uppstå om de utbildningsmöjligheterna för invandrarbarn inte förbättras. Resultatet skulle bli att de sociala skillnaderna skulle öka och gå arv, kulturell segregation, utestängning av samhället och konflikter mellan olika etniska grupper. Det ställer frågan om vilka politiska lösningar som finns för att tillhandahålla en god utbildning till barn med invandrarbakgrund.

”Insatserna där bör vara generella och utgå från barnets eller elevens behov och rättigheter oavsett utländsk eller inhemsk bakgrund. Den viktigaste insatsen för att ge elever med utländsk bakgrund förutsättningar att nå goda resultat är en generell kvalitetshöjning för alla elever, samt en medveten satsning för att stödja alla elever som riskerar att inte nå utbildningens mål. En ökad flexibilitet och anpassning till individuella behov är generellt viktig för alla barn”. (Riksdagen 2008, Grönabok)

På grund av att detta bestämde vi att skriva vårt arbete utifrån pedagogernas uppfattningar gentemot mångkulturalitet och deras förhållningssätt i ett mångkulturellt klassrum. Till detta bestämde vi att genom några intervjuer med pedagoger inom olika skolor samt användning av tidigare forskning, så kan vi utveckla denna undersökningen.

1.2 Syfte och frågeställningar

Syfte med vårt examensarbete är att belysa några pedagogers tankar kring och deras erfarenheter om hur de arbetar gentemot mångkulturalitet i skolan.

En del av vårt arbete skall belysa styrdokument och tidigare forsknings synpunkter beträffande mångkulturalitet.

Vi tycker det är viktigt att utgå från dessa tankar och erfarenheter för att jämföra, analysera och försöka komma till en kontenta som kan hjälpa oss för att kunna gå vidare i vår roll som pedagog i det mångkulturella lärande miljön.

Vi hoppas genom detta arbete vi kan besvara följande frågor:

- Hur uppfattar pedagogerna/lärarna begreppet mångkulturalitet?
- Hur definieras begreppet mångkulturalitet utifrån styrdokument och tidigare forskning?
- Vad har pedagoger/lärarna för erfarenheter av att arbeta med mångkulturalitet i skolan?

1.3 Avgränsningar

I detta examensarbete kommer vi inte att undersöka pedagogernas arbetssätt i detalj utan vi undersöker deras tankar kring mångkulturalitet och erfarenheter av mångkulturalitet i skolan.

1.4 DISPOSITION

Vår rapport inleds med en sammanfattning av rapporten. Inledningen innehåller problem, syfte, samt avgränsningar. Efter inledningen kommer teori och litteratur genomgång, där vi beskriver den teori och de begrepp vi valt att använda oss av samt redogör för tidigare forskning om mångkulturalitet. Nästa kapitel är metod delen där vi beskriver hur vi gått tillväga och den metod vi valt att använda. Resultaten är sammanställda i empirikapitlet. Rapporten avslutas med våra analyser och slutsatser. I slutet på rapporten finns källförteckning samt bilagor.

2 TEORI OCH STYRDOKUMENT

Som teoretisk utgångspunkt för vårt arbete har vi använt oss av det sociokulturella perspektivet som passar bra med huvudbegreppet i vårt arbete, mångkulturalitet. Förutsättningen i det sociokulturella perspektivet ligger på kommunikation och relation med de andra människor, barnens utveckling pågår hela tiden då de möter andra människor med sina erfarenheter i olika situationer. Detta perspektiv kommer in i mångkulturalitet, där har olika människor med olika kultur och bakgrund möter varandra och alla berikas av varandras erfarenheter.

2.1 Det sociokulturella perspektivet

En av de stora grundarna till teorin ”sociokulturell perspektiv” är ryskan, psykologforskaren Lev Vygotskij (1896- 1934). Utgångspunkten i det sociokulturella perspektivet ligger på kommunikation och relation, direkt eller indirekt samspel med andra. Enligt det sociokulturella perspektivet tas människors utveckling aldrig slut och man lär sig av varandra hela livet. Barnens lärande och deras kunskap utvecklas hela tiden då de möter andra människor i olika situationer.

Vygotskij menade att kunskap finns mellan oss människor och dessa kunskaper utvecklas genom människors samspel när de möts i olika situationer.

Vygotskij konstaterar på ”den potentiella utvecklingszonen” och det betyder att barnen kan vara resurs för varandra och samarbete mellan de är en lärorik sätt för deras lärande.

Utvecklingszonen ligger mellan det man kan/vet/klarar av på egen hand och det man klarar av med hjälp av och tillsammans med de andra som kan mer/vet mer/klarar av mer. Alltså ansåg Vygotskij att olikheter mellan barn kan utnyttjas och ett barn som kan mer, kan lära ett Annat barn i den sociokulturella miljön.

Denna teori menar att det inte är individernas biologiska grunder som är huvudsakliga för lärandet utan det som är avgörande i lärandeprocessen är individens omgivning och den sociokulturella miljön. (Vygotskij, 1995)

Om man tittar på läroplaner så ser man att även där är vikten på den sociokulturella miljön till lärandet stor och denna teori godkänns av skolsystemet här i Sverige.

Några citat från läroplanen, Lpo 94, sätter en bekräftelse på detta:

Enligt Lpo 94, ” *Det svenska samhällets internationalisering och den växande rörligheten över nationsgränserna ställer höga krav på människors förmåga att leva med och inse de värden som ligger i en kulturell mångfald. Medvetenhet om det egna och delaktighet i det gemensamma kulturarvet ger en trygg identitet som är viktig att utveckla, tillsammans med förmågan att förstå och leva sig in i andras villkor och värderingar. Skolan är en social och kulturell mötesplats som både har en möjlighet och ett ansvar för att stärka denna förmåga hos alla som arbetar där.*”

Eller

”*Gemensamma erfarenheter och den sociala och kulturella värld som skolan utgör skapar utrymme och förutsättningar för ett lärande och utveckling där olika kunskapsformer är delar av en helhet*”.

Eller

”Skolan ska sträva efter att vara en levande social gemenskap som ger trygghet och vilja och lust att lära ... Skolan ska sträva efter att varje elev känner trygghet och lär sig att ta hänsyn och visa respekt i samspel med andra.”

2.2 Styrdokument

En annan viktig utgångspunkt till vårt arbete är läroplanen för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet Lpo94 och läroplanen för förskolan Lpfö98, eftersom det är de viktigaste dokumenten som vi ska följa i vårt framtida arbete och styrdokument som uttrycker värderingar som måste följas i skolorna.

Vi tittar närmare på de delar av läroplanerna som handlar om kultur och mångkulturalitet.

I Lpfö tas mångkulturalitet upp som ett av många mål enligt följande:

”Förskolan ska sträva efter att varje barn känner delaktighet i sin egen kultur och utvecklar känsla och respekt för andra kulturer samt att man strävar att varje barn som har ett annat modersmål än svenska utvecklar sin kulturella identitet samt sin förmåga att kommunicera såväl på svenska som på sitt modersmål” (Lpfö 98).

Även i Lpo 94 kan man hitta delar som kan kopplas till kultur och mångkulturalitet.

I beskrivningen av skolans värdegrund och uppdrag står det att :

”Ett internationellt perspektiv är viktigt för att kunna se den egna verkligheten i ett globalt sammanhang och för att skapa internationell solidaritet samt förbereda för ett samhälle med täta kontakter över kultur och nationsgränser. Det internationella perspektivet innebär också att utveckla förståelse för den kulturella mångfalden inom landet”. (Läroplanen, Lpo 94)

Vidare säger läroplanen under sina mål att sträva mot:

”Skolan ansvarar för att varje elev har kunskaper om de nationella minoriteternas kultur, språk, religion och historia.”(Lpo 94)

och att:

”Varje elev har insikt i den egna kulturen och känner till och visar förståelse för andra kulturer.” (Lpo 94)

Vi ville också ta reda på hur ett internationellt perspektiv ser på mångkulturalitet.

UNESCO (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization) är en internationell organisation och många av UNESCOs dokument och rekommendationer om utbildning berör läroplaner, dvs. utbildningens innehåll. Dessa dokument uppmärksammar verksamheter som skolan och läroplaner ger i sin tur uppdrag till lärarna och berörda pedagoger att ge dessa rekommendationer ett konkret innehåll.

UNESCOs internationella kommission för utbildning har uttalat att :

”Utbildning måste organiseras kring fyra grundläggande slag av lärande som under en människas livstid kan sägas vara kunskapens pelare: ... att lära sig för att kunna leva tillsammans, dvs. för att delta och samverka med andra människor i alla slags mänskliga aktiviteter.”(Svenska Uneskorådet 1999)

Enligt UNESCO är det omöjligt att hitta åtgärder för att komma tillrätta med olikhet och olikvärdighet i ett mångkulturellt samhälle utan att tala om kulturell mångfald. Kulturell mångfald kan vara en följd av olikheter mellan människor när det gäller yrke, religion, ålder, kön förmåga utbildning, vanor eller livserfarenheter.

"...att det i skolor alltifrån lågstadiet skapas ett klimat med aktiv förståelse och respekt för andra människors förtjänster och kultur."(Svenska Uneskorådet 1999, sid.31)

En förutsättning för detta är också att lärarna får möjlighet att förbättra sina kunskaper och färdigheter.

3 LITTERATURGENOMGÅNG

Vi har försökt att sammanfatta de viktiga delar från varje bok under sin rubrik och dessa litteratur presenteras här.

3.1 Interkulturell pedagogik

Nu när vi försöker att förstå hur en lärare ska förhålla sig mot mångkulturarallitet i skolan har vi tagit stöd i Interkulturell pedagogik som delas i ett antal artiklar skrivit av olika författare.

När Lahdenperä förklarar var grundar hennes syn av *interkulturell pedagogik* hänvisar hon till sina egna erfarenheter och på sitt intresse kring frågor rörande identitet, kultur och språk. Definitionen av pedagogik är viktig att få en definition på för att göra en kontrast med den interkulturella pedagogiken. Hon ger sin definition av pedagogik av följande sätt:

”Pedagogiken som ämne rymmer allt som har med lärande, utveckling, vägledning, handledning, undervisning och fostran att göra. Därför är det viktig att det finns en riktning inom pedagogiken som studerar dessa företeelser utifrån olika interkulturella aspekter, där etnicitet, genus och klass är bland de kulturformerande kontexter där mening skapas och ges.” (Lahdenperä, 2004)

Eftersom vi är i ett samhälle som är i förändring och då menar hon att invandring och globalisering gör att även förändras på från ett homogent samhälle till ett multikulturellt samhälle. Hon anser att interkulturell pedagogik är ett ämne för alla utbildningar. Man bygger en kompetens hos pedagoger genom att redogöra de kulturella faktorerna och sin inverkan på individen och sitt lärande.

Ett exempel enligt Lahdenperä för att bygga kompetensen kan själva ungdomarna med utländsk bakgrund ge oss. Identiteten är viktig för många ungdomar med utländsk bakgrund, de vill veta vilka de egentligen är och hon menar att det då när mötet med det annorlunda som individen vill veta vem egentligen är, tänker och ha insikt. Dessa ungdomar har utvecklat den kompetens eftersom de har erfarenheter av olika kulturella system och har en stor öppenhet och tolerans mot det annorlunda. Hon menar att en pedagog ska vara medveten om sina värderingar och vilken relation man har till den andre för att komma till insikt om varför tänker som man gör. (Lahdenperä, 2004)

Bergström nämner i sin artikel *lärarens interkulturella kompetens i undervisning* om globalisering och internationalisering och hur detta har påverkat Sverige. Man har flera skolor med barnen som har en annan etnisk och kulturell bakgrund än det svenska. Hon hävdar att lärarna idag står inför nya utmaningar när det gäller den nya kulturella lärandemiljön och att man bör skaffa sig nya sätt att förhålla sig till det. Denna kompetens ska vara öppen och ha en förståelse mot den nya miljön samt att detta ska leda till en tvåvägskommunikation bland människor från olika etniska eller kulturella bakgrund. (Bergström, 2004)

Som vi blivande lärare ville undersöka hur vi skulle förhålla oss i en multikulturell lärandemiljö. Bergström tycker att vi själva måste förstå att det finns olika sätt att förhålla sig till världen, att vi som lärare inte ska presentera innehållet av undervisningen ur bara ett perspektiv utan det kan göras från flera perspektiv och att det interkulturell förhållningssätt ska grundas på öppenhet och tolerans.

Begreppet Interkulturell pedagogik definieras på följande sätt:

"Interkulturell pedagogik förlägger fokus på förhållningssättet där de kulturella aspekterna står i fokus. Relationen mellan" lärare/handledare och elev/student" eller "vi" som visar vägen för att "den andre" ska kunna internalisera sina kunskaper genom en aktiv handling i vilken individen konstruerar sin kunskap i en dynamisk process tillsammans med "andra"(Bergström, 2004, sid. 35)

På ett historiskt perspektiv var det interkulturella synsättet i skolan redan aktuellt år 1985. Ämnet var redan sanktionerat genom riksdagsbeslutet år 1985. Enligt skolöverstyrelsens handlingsprogram skulle undervisningen i alla skolor kännetecknas av ett interkulturellsynsätt. Grunden i denna förhållningssätt är denna skapar förutsättningar till ömsesidig respekt i klassen, skolan och närsamhället. Interkulturell pedagogik tar upp de här förändringarna i lärande och undervisning i ett mångkulturell, multietniskt, global och interkulturellt kontext. (Lahdenperä, red, 2004)

Borgström återkommer till det socialkulturella perspektivet för att belysa om hur viktig begreppet kultur är i pedagogiska sammanhang. Vygotskijs teori förklarar att allt som är kulturellt är socialt och på det sättet kan man inte komma ifrån att utvecklingen på det sociala och kulturella området går sammanvävda. Borgströms belyser i sin undersökning att vissa missförstånd som har funnits mellan pedagogen och sina elever på grund av att barnen har inte samma förförståelse som de barn som är uppvuxna i svenska hem. Det kan vara också på grund av att man inte har samma referens ram som utgörs av social och kulturella bakgrunder och värderingar.

Här tar vi ett exempel som tydliggör ovanstående påståendet:

" Två pojkar, en från Uruguay, Pedro, och en svensk pojke, Peter, blir osams på rasten. Pedro blir arg och säger till Peter: Jag dödar dig! Jag vill inte se dig mera! En svensk lärare hör detta och blir orolig. Det är inte första gången som hon hör Pedro säger sådana saker. Hon uppfattar honom som mycket aggressiv. Den svenska läraren möter en hemspråklärare från Uruguay (HL).

SV. L: Jag är mycket orolig, Pedro är så aggressiv, han vill döda alla som han ser. Vi måste göra något.

HL: Det är inget fel på Pedro. Tänk! När jag är hemma och blir arg på mina barn säger jag till dem: Om ni inte sköter er kommer jag att kasta ut er genom fönstret."(Bergström, 2004, sid. 38)

I kommunikationen ser hon också de missförstånden på grund av de språkliga koder man bygger med sina egna. De här svårigheterna gäller inte bara i det språkliga utan också talspråket, kroppsspråket och det skrivna språket vilket vi ska vara medvetna att det påverkar relationen mellan pedagogen och eleven. (Bergström, 2004)

Borgström visar att vägen för att uppnå den kompetens som behövs (här, pedagogen) kan skaffas genom reflektion och att ha insikt om sig själv, och då vet man var man står för i jämförelse med den andre (här, eleven). Hon ger förslag att skolor kan göra olika aktiviteter för att komma till instinkt hos människor om den kulturella mångfald som existerar i skolan. Att föra detta i praktiken så blir det ett utbyte av kunskap, erfarenheter och värderingar, och så uppnår deltagarna en interkulturell kompetens och öka förståelse med varandra oavsett bakgrund. (Bergström, 1994)

Lahdenperä kritiserar i sin artikel, *att utveckla skolan som en interkulturell lärandemiljö* Sveriges fokus på arbetet med mångkulturarallitet i skolan nämligen att det har handlat mer

om det svenska språket och hemspråk problematiken. Hon menar att istället kan man sätta fokuset mer på den interkulturella pedagogikens utveckling. (Lahdenperä, 2004)

Hon grundar sig i två olika systemteoretiska utgångspunkter:

Miljö: omgivningsfaktor och samspel mellan dessa.

Mening: kultur som upplevs i skolan som beteende och värderingar.

Lahdenperä beskriver olika aspekter om hur man kan uppnå och utveckla skolans interkulturella lärandemiljö. Hon förklarar att på många olika sätt ska man motverka monokulturalism i skolan och att verksamhetsplanen ska avspegla eleverna med sina mångkulturella bakgrunder. Man vill att i sådana miljöer ska man ha undervisning i mer än det allmänna och kunna ta del av det annorlunda på ett naturligt sätt. (Lahdenperä, 2004)

Lahdenperä tar upp en kosmopolitisk kommunikation och då menar hon att när man som lärare kommunicerar med sina elever ska vara medveten att inte nervärderar andras kultur och trosuppfattningar. Hon också påpekar att det är viktigt att prata och diskutera med eleverna angående olika teman som rasism, diskriminerande kategoriserande eller fördomar som kommer smygande via tv, internet eller tidningar i samhället.

Som läraren bör vi utgå från elevens språk, kultur och erfarenhet och anpassa undervisningsformen till mångfalden i klassen. För att vi ska kunna motverka och bearbeta negativa attityder, så ska man kunna genomföra olika aktiviteter exempelvis brevväxling, fadderverksamhet eller olika internationaliserings projekt. (Lahdenperä, 2004)

Att föra en mer kosmopolitisk kommunikation i skolan där vi sätter mer fokus på världens medmänsklighets värde, hävdar hon att det interkulturella arbetet borde ledas av en grupp eller en person och arbetet skulle vara utmanande, spännande men framför allt givande. (Lahdenperä, 2004)

3.2 Interkulturella lärarprocesser

Pedagogerna från skolan uttrycker att känna sig otillräckliga när några av barnen inte kan språket och så kommer mera svårigheter fram i undervisningen i skolan. Lahdenperä hävdar på att en interkulturell undervisning som obligatoriskt ämne i Lärarutbildning kan vara lösningen. Författaren belyser det problematik som existerar i det mångkulturella lärande miljöer som är en verklighet av dagens samhälle i Sverige.

Mångkulturalism i skolan inte har beaktas enbart i Sverige utan detta uppmärksammas också i Europa.

Man har tagit detta interkulturella synsätt för att hitta en lösning till den aktuella situationen i samhället beskriver Lahdenperä från ett historiskt perspektiv att begrepp har tagits upp under ett projektarbete från Europarådet med namnet "*Training of teachers for migrants worker children*" ,en avslutning symposium om interkulturellutbildning i L`Aquila i Italien 1982.

Redan under en högskolereform år 1977 hade interkulturell undervisning lanserats för lärarutbildningen. Allt detta på grund av den nya mångkulturella situation som upplevde olika länder i Europa. Man insåg att man behöver beakta dessa samhällsförändringar i lärarutbildning.(Lahdenperä, 1995)

Eftersom pedagogerna i grundskolan följer efter styrdokumentet i sitt arbete och de medföljer det internationella perspektivet, något som är starkt kopplad till Lpo94 läroplanens mål,

används begreppet internationalisering för att barnen ska ha en bättre förståelse på ett internationellt perspektiv med människor som har olika kulturella bakgrund.

Författaren belyser på ett historiskt perspektiv hur och varför internationalisering blev kopplad till läroplanen. Begreppet internationalisering har använts sedan 70 talet och är en rekommendation som antogs av UNESCO. Redan då på 60-talet och i början av 70-talet begreppet användes i styrdokument för grund och gymnasieskolan för den internationella solidariteten. Senare och under 90 talet användes begreppet för att fokusera för europeiska gemenskap och integration. (Lahdenperä, 1995)

Vad interkulturella processer står för kan hjälpa oss att få en nyanserad förhållningssätt som pedagoger i den mångkulturella lärande miljön. Interkulturell process definieras som en läroprocess där man arbetar med svårigheter för inläring och utveckling. Den bör sammanföras med ett annat sätt att se och uppfatta olika fenomen även de kulturella uttrycken.(Lahdenperä, 1995)

Genom ett exempel om en lärares reflektioner, som arbetar på ett amerikanskt gymnasium och kämpar med olika svårigheter i sitt arbete, kan man kanske förklara problematiken som några av pedagogerna upplever i en mångkulturell miljö. Dilemmat speglar sig i elevernas behov och vad egentligen han kan göra som lärare, det som han vill förverkliga men i verkligheten blir det någonting annat.(Lahdenperä, 1995)

Författaren menar att "Världen i Sverige" och internationaliserings område bör bearbetas mer i lärarutbildning, eftersom globalisering och det mångkulturella samhället ställer nya krav inte bara i Sverige utan i Europa. Många länder i Europa upplever samma problematik som möjligtvis kan övervinnas med mer kunskap som kan förbättra en positiv utveckling för en mångkulturell samhälle.(Lahdenperä, 1995)

3.3 En skola för andra

En annan forskare i pedagogik som har hjälpt oss att förstå närmare på mångkulturarallitet i skolan är Ing-Marie Parszyk. Hennes undersökning handlar om Minoritetens upplevelser av arbets och livsvillkor i grundskolan samt att undersökningen grundar sig på öppna intervjuer och eleverna berättar om sina upplevelser och erfarenheter om hur föräldrar, kamrater och lärare förhåller sig till dem och hur de själva hanterar detta. Forskningen illustrerar vad som sker i skolan och i en mångkulturell miljö. Elevernas syn och upplevelser om skolans villkor, möjligheter och hinder lyfts i denna undersökning upp och deras perspektiv studeras.

Parszyks studie har utgångspunkt i det hon har upplevt själv som lärare. Hon utgår från barnens/ungdomarnas upplevelser i det omgivande pedagogik och tar bland annat upp pedagogens förhållningssätt i en mångkulturell klassrum. (Parszyk, 1999)

Till vårt arbete är hennes undersökning intressant för att man kan även studera elevernas åsikter och erfarenheter för det mångkulturella lärande miljön.

Enligt henne upplever många elever att mötet mellan lärarna och elever inte är den perfekta och att "de" (lärarna) vänder ryggen och förstår inte elevernas livsvillkor. Skoleleverna beskriver lärarna som orättvisa, att elever bestämmer för lite och att lärarna bryr sig inte och glömmer att barnen inte förstår. Andra upplever denna som osynliga rasismen. Lärarna känner sig besvärad när man frågar de och talar mest med de "svenska" elever. Denna bemötande gör att eleverna med invandrarursprung upplever att de tillhör en sämre kategori ungdomar. Däremot lärarna säger i undersökningen att det inte finns rasismen i skolan och berättar till att de begränsade resurser i skolan. (Parszyk, 1999)

Är det så att resultatet av hennes avhandling kan närma oss för att förstå om hur man ska förhålla sig som pedagog i en mångkulturell lärande miljö. Vi är medvetna att denna undersökning har gjorts 1992 och om man skulle göra det idag, förändringar i resultatet var en möjlighet.

Parszyk menar att skolpolitiker och lärarna ska ha en diskussion om hur viktig det är att satsa på minoritetsgruppen för att de skall kunna förbättra sina chanser i livet och detta i sin tur ska leda till mindre kostsamma åtgärder i framtiden (Parszyk, 1999)

3.4 Skola i utveckling

Värdegrunden är ett viktigt begrepp i läroplanen och den är grunden i mål och riktlinjer som följas hela vägen inom styrdokumentet.

Skola i Utveckling är en rapport utförd av Skolverket, en undersökning som pågått under år 1996-98. Den har sju utvecklingsområden och vi tyckte att delen "Gemensamhet i mångfalden" passar bra med vårt arbete och kan ge oss mer information/förståelse angående begreppet mångkulturarallitet i skolan. (Skolverket, 1999)

De flesta skolor som har deltagit i undersökningen har upplevt olika sorts konflikter och finner ett behov av en lösning. Man pekar på tre olika områden, förändring, kultur och beteende samt invandring. Det sista nämnda området belyser och hjälper oss att förstå bättre våra frågeställningar i detta arbete när det gäller mångkulturarallitet och att hur man arbetar med detta i skolan. (Skolverket, 1999)

Rapporten beskriver att invandring är en del av förändring i samhället. Skolorna som har deltagit uttalar sig om att ökningen av elever med utländsk bakgrund i skolan är positiv och berikande. Det finns också andra som kopplar sina problem till dessa elever, bland annat rasismen och främlingsfientlighet som upplevs i skolan. (Skolverket, 1999)

Skolorna söker det gemensamma för att hitta lösningar. Efter diskussioner kommer man till att det gemensamma är det ”gemensamma värdegrunden”. I avslutningen av rapporten resoneras på följande sätt:

”Det är frågan om huruvida det som av någon uppfattas och definieras som gemensamt verkligen är gemensamt för alla, eller om enbart det är för några få och hur detta i så fall påverkar möjligheten till mänskliga möten, Ex. i en skola”. (Skolverket, 1999, sid. 52)

Man påpekar hur det är att sätta den gemensamma värdegrunden i praktiken. Några tycker det är svårt och några andra tycker att det som behövs är medvetenhet, att man reflekterar/värderar sitt arbete för att utveckla det hela tiden. Social kompetens hos pedagoger är viktig i denna rapport och påpekar att vi inte ska glömma att alla vill se och bli sedda i olika sammanhang. (Skolverket, 1999)

3.5 Värdegrund och svensk etnicitet

För att kunna dra slutsatser i vår undersökning behöver man få en mer insikt om betydelsen av värdegrund och svensk etnicitet, samt veta vilka kopplingar som finns mellan kultur, värdegrund och den svenska etniciteten.

Dessa begrepp och kopplingar ska hjälpa oss att förstå på ett historiskt perspektiv den aktuella läroplanen och därtill även hur värdegrund är relaterad till mångkulturarallitet i styrdokumentet.

I en artikel, *Reflektioner kring undervisning och lärande i ett interkulturellt pedagogiskt perspektiv* grundar Gustavsson sin utgångspunkt på sina egna reflektioner och erfarenheter, både som lärare i en folkhögskola och lärare för SFI (Svenska För Invandrare). Han analyserar både läroplanen och lärarens förhållningssätt i en mångkulturellt lärande miljö. Enligt han är människor omedvetna om sin kulturella bakgrund och att den kan påverka deras förhållningssätt.

För att förklara värdegrunden, skriver Linde att delar av den svenska historia som beskrivs, är som en lång svensk kulturell och etnisk enhetlighet. Där bortses med det till exempel samernas närvaro och andra incidenter i Sveriges historia. (Gustavsson, 2001)

Lahdenperä förklarar i en artikel, *värdegrunden som exkluderande eller inkluderande diskurs*, att begreppet värdegrund måste preciseras för att ge den sin egen innebörd och mening. Själva ordet kan tolkas, beskrivas och analysera från olika utgångspunkter eftersom ordet är en sammansättning av värde och grund. (Lahdenperä, 2001)

”Ett värde är skapat av olika värderingar. Värderingar finns av många slag de kan motiveras men i regel inte bevisas. De uttrycker tyckande, prioriteringar, attityder och reaktioner inför olika fenomen”. (Lahdenperä, 2001, sid 116)

Enligt Lahdenperä definieras värderingar som en central del av kulturen. Eftersom vi undersöker mångkulturarallitet, så är det upplysande att komma närmare begreppen värderingar och kultur samt att vilken innebörd existerar mellan de två begrepp.

I artikeln förklarar Lahdenperä även begreppet kultur och dess innebörd som följande:
”Kultur är en del av vår sociala värld och utgör som sådan den självklara men samtidigt omedvetna bakgrunden till våra värderingar.” (Lahdenperä, 2001, sid 117)

Sambandet mellan värderingar och kultur och hur det påverkar våra egna värderingar, och hur processen enligt författaren skapar och ordnar vår sociala verklighet. De här kan resultera i kollektiva fördomar och föreställningar, exempelvis när man skapar ”Vi” och ”Andra”.
(Lahdenperä, 2001)

År 1997-98 Gör regeringen mer preciserad invandrarpolitiken till en integrationspolitik och med det påverkar den nya läroplanen, Lpo94 med sina yttranden angående värdegrunden. I propositionen förklarar man att man inte kan påtvinga människor svenskhet utan assimilation bör bli en följd av människors egen och frivilligt beslut
Etnisk och kulturell mångfald skulle i stället bidra till samhället med sin kompetens och livserfarenhet. (Lahdenperä, 2001)

Det historiskt och politisk förändring i Sveriges i sin historia relaterad till hur läroplanen har tillkommit och vilken hänsyn man har tagit till mångkulturalitet, är en bra bakgrund för att förstå både det aktuella läroplanen och pedagogernas medvetenhet angående mångkulturalitet i vår undersökning.

Då förklarar den konflikten som elever med utländsk bakgrund upplever, och lärarna kan inte ha som utgångspunkt i sitt arbete att alla deras elever har samma värdegrund och referens.
(Lahdenperä, 2001)

Lahdenperä påpekar någonting som borde vara självklar i en demokratisk stat att:
”Föra kontinuerlig och öppen diskussion om vilka traditioner, värden och värderingar som ska gälla och föras vidare och dessutom att inkludera många olika - speciellt under privilegierade grupper - röster i denna diskussion” (Lahdenperä, 2001, sid. 135)

Lahdenperä påpekar att skolans läroplan bör förändras från en nationell läroplan till en postnationell och inkluderande läroplan. Eftersom skolan är en social mötesplats, där är representerad av människor från olika bakgrund och olika värderingar, bör denna även speglas i läroplanen. Interkulturell pedagogik är det pedagogik som innebär att ändra riktning och bryta mönstret och fokuserar på att förstå den andre och verkligheten som omger oss. Den är alltså riktad mot en mångkulturell lärande miljö, hävdar Lahdenperä. Hon menar också att pedagogerna eller all skolpersonal ska vara medvetna att alla elever inte har samma värderingar eller samma referensram. (Lahdenperä, 2001)

4 METOD

Vi har valt att använda kvalitativ metod vid våra intervjuer, för att en kvalitativ metod skapar en djupare förståelse kring problemet samt man kan få ett mer djupgående svar genom denna metod. Med våra intervjuer vill vi få en fördjupad bild av pedagogernas syn kring begreppet mångkulturalitet och att hur de förhåller sig i en mångkulturell klassrum.

För att se hur de andra forskningarna har kommit fram inom mångkulturalitet, så har vi dragit nytta av tidigare forskning inom begreppet.

I detta avsnitt beskriver vi metoder som vi använt oss av till arbetet.

4.1 Kvalitativ metod

En kvalitativ metod skapar en djupare förståelse för de problem som man studerar.

Med hjälp av en kvalitativstudie kan man gå på djupet och skaffa stora mängder av information. (Svensson & Starrin, 1996)

De metoder som brukar räknas som kvalitativa metoder är kvalitativ intervju, kvalitativ källanalys samt deltagande observationer.

Deltagande observation innebär att observatören deltar i ett händelseförlopp och blir en del av händelsen och kan styra enskilda händelser eller ett händelseförlopp för att uppnå önskade effekter.

Källanalys är att granska källan som skall användas i en undersökning. Källan (böcker, skrifter, Internet, mm) som citeras/används för ett arbete fungerar som grund för arbetets duglighet.

Här tar vi upp bara den kvalitativa intervjun som har använts i arbetet och de andra två metoderna lämnar vi på sidan.

4.1.1 Kvalitativ intervju

”En intervju är en speciell form av samtal med det speciella syftet att samla information” (Starrin, & Svensson, 1996). Författarna skriver i boken att en kvalitativ intervju är en metod för att undersöka, upptäcka, förstå, lista ut egenskapen hos någonting. Denna typ av intervju kan man beskriva som en vägledad konversation och samtal.

Vad är själva poängen med att använda kvalitativa intervjuer? En kvalitativ intervju är en form av samtal som förs kring ett bestämt ämne och där intervjuaren styr samtalet så att ämnet blir allsidigt belyst. Man söker efter förklaringar till händelser och beteenden. Kvalitativ intervju ger oftast snabb och innehållsrik information och sker på den utfrågades villkor. Man kan också ta upp komplicerade frågeställningar, eftersom det går att följa upp oklarheter, ge förklaringar och ställa följdfrågor.

En kvalitativ intervju kan genomföras som ostrukturerad/fokuserad intervju, semistrukturerad intervju, gruppintervju. (Starrin, & Svensson, 1996)

En ostrukturerad intervju tillåter vilka svar som helst, den syftar till att locka fram respondentens värderingar av situationer, åsikter, attityder och föreställningar lika mycket som ren fakta. En ostrukturerad intervju kan skapa en djupare kunskap inom det studerade området. Intervjun har hög flexibilitet och intervjupersonen kan närma sig området utifrån

egen referensram. I den här formen av intervju blir det svårt att göra jämförelser mellan svaren från olika intervjuer. (Starrin, & Svensson, 1996)

Semistrukturerade intervjun utarbetar intervjuaren en uppsättning frågor i förhand men har friheten att modifiera ordningsföljden beroende på uppfattningsförmågan av vad som ses lämpligt utifrån sammanhanget och där man även har frihet att ställa följdfrågor mm. och låta intervjupersonen utveckla vissa områden genom förklaring och diskussion.

I en semistrukturerad intervju blir det lättare att direkt jämföra svaren från flera intervjuer än vid en helt ostrukturerad intervju och göra vissa generaliseringar.

Graden av struktur i en semistrukturerad intervju varierar och både strukturerade och ostrukturerade tekniker används i denna sort av intervjun. (Starrin, & Svensson, 1996)

Det är viktigt att förbereda intervjun genom att skaffa sig förkunskaper, sätta sig in i ämnet, skapa en form av intervjumanual samt att sätta sina egna kunskaper åt sidan och lyhört lyssna in vad de intervjuade uttrycker. När frågor till en kvalitativ intervju ska skapas måste man tänka på att frågorna ska vara så öppna som möjligt för att få bästa resultat. (Starrin, & Svensson, 1996)

Vid själva genomförandet är det viktigt att informera om syftet med intervjun, hur lång tid intervjun kommer att ta, vilken typ av utrustning som används och resonemang kring anonymitet. Intervjuroller skall präglas av ett objektivt förhållningssätt, alltså försöka bortse från en själv, egen referensram, tidig kunskap samt bortse från egna känslor. (Starrin, & Svensson, 1996)

Nackdelarna med använda sig av kvalitativa semistrukturerade intervjuer är att man måste som intervjuare kunna lägga sina egna kunskaper, känslor åt sidan och det låter lätt i teorin men svårt i praktiken. Vi spelade in våra intervjuer och sedan lyssnade av dem och skrev ner de på papper. En svårighet till sådana intervjuer är att det tar tid att lyssna av och skriva ner hela intervjun. Fördelarna väger nog över genom att man har förberett sig.

Vi valde att använda semistrukturerade intervjuer i detta arbete för att vi ville ha en ganska öppen intervju och att ge frihet och möjligheten till våra intervjupersoner att diskutera svaren och ge oss tillräcklig information till varje fråga. Samtidigt ville vi själva styra intervjun och kontrollera att samtalen inte spåra ur ämnet. Att kunna sedan sammanställa svaren och jämföra de med varandra var en annan orsak att välja semistrukturerade intervjuer.

4.2 Litteraturstudie

Till vår undersökning behövdes även ta del av tidigare forskningar inom området, mångkulturalitet. I början deltog vi i en kurs från pedagogens bibliotek för att kunna hitta passande litteratur och tidigare forskningar. Under detta tillfälle hittade vi några böcker som var relevanta till undersökningen. Sedan hittade vi under arbetets gång andra passande litteratur till vår undersökning.

4.3 TILLVÄGAGÅNGSSÄTT

Vi har använt oss av intervjuer för att samla in information till vårt arbete. Vi tänkte att använda kvalitativ, Semistrukturerade intervjun som passar bäst till vår undersökning.

4.3.1 Intervjuer

Vi intervjuade sju pedagoger/lärare i tre olika skolor (i detta arbete nämner vi skolorna till A, B och C) i Storgöteborg. De skolor vi valde skiljer sig åt när det gäller andelen elever som har utländsk bakgrund respektive etnisk svensk bakgrund.

Intervjuerna genomfördes med ett antal förberedda frågor där sedan svaren i sin tur utgjorde grunden till ytterligare frågeställningar.

Arbetets innehåll och undersökningens område, nämligen syftet, antalet intervjuer, intervjuernas längder, pedagogernas situation, våra utrustningar till intervjuer var några av de viktiga tankar som påverkade vid skapandet av intervjufrågorna. Till sist nöjde vi oss med tio intervjufrågor som vi hoppades att de ger oss tillräckligt information för att kunna fortsätta med arbetet. (bilaga 2)

För att vi skulle få så mycket information som möjligt av våra intervjupersoner och undvika att de intervjuade pedagogerna inte skulle påverkas av varandra under intervjun, gjorde vi enskilda intervjuer.

Dessa intervjuer spelade vi in på band. Intervjuerna skrevs sedan ut och därefter försökte vi gruppera svaren för att hitta likheter och skillnader som vi kunde sammanställa.

4.3.2 Etiska principer

Till detta examensarbete har vi uppfyllt informationskravet verbalt, och våra intervjupersoner blev informerade om undersökningens syfte och hur denna skulle gå till.

Samtyckeskravet till intervjuer uppfylldes när vi frågade våra informanter om deras deltagande i intervjuerna och de accepterade frivilligt att vara med i undersökningen.

Vi informerade våra pedagoger om att deras identitet skulle bli anonyma i arbetet och så har konfidentialitetskravet uppfyllts till denna undersökning.

Vi informerade våra informanter om att allt material i detta arbete skall användas enbart till forsknings ändamål, så nyttjandekravet också uppfylldes.

4.3.3 De valda skolorna

På grund av vårt syfte så var det antalet elever med utländsk bakgrund i varje skola viktigt för oss i första hand vid valet av skolor. Här nämner vi våra tre skolor till A, B, och C.

Skola A

Skola A ligger i ett område där befolkningen består mest av människor med invandrabakgrund. Därför har 99 % av eleverna i denna skola invandrabakgrund på något sätt. Varje klass och grupp består av svenskfödda eller icke svenskfödda elever vilkas föräldrar/förälder kommer från ett Annat land. I denna skola jobbar inte så många pedagoger/lärare som har invandrabakgrund.

Skola B

Skola B ligger i östra Göteborg och är ganska stor med ungefär 450 elever F-5. I denna skola varierar antalet elever med invandrabakgrund i varje klass från en enda elev till max en tredjedel av klassen. Ungefär en fjärdedel av personalen har annan bakgrund än svensk.

Skola C

Skola C har en blandning av olika kulturer i sig och andelen av den svenska kulturen är ungefär mellan en tredje del och en femte del (mellan en tredjedel och en femtedel av eleverna i denna skola är barn etniska svenska barn).

I skolan jobbar några lärare som har invandrabakgrund och detta räknas som en bra resurs i skolan till barnens utveckling.

4.3.4 De valda intervjupersonerna

Med hänsyn till pedagogernas/lärarnas tid under den sista månaden av terminen och vår begränsade tid för detta arbete blev urvalet av intervjupersoner slumpmässigt och vi intervjuade de som hade tid. Som tur var blev det en blandning och balans när det gällde deras ålder, erfarenheter och bakgrund. Här kommer lite information om våra informanter:

Anna: Lågstadielärare under tjugosex år. För tre år sedan valde hon, efter ett vikariat, att jobba som förskollärare eftersom hon tyckte att det var rolig att arbeta i förskoleklass. Hon har gått lärarutbildningen och har två barn. Hon har haft många olika arbeten innan hon blev lärare.

Hon har jobbat till sjöss på en båt ungefär i fem år och sen har hon jobbat i en affär. Det är sådant man har nytta av när man jobbar som lärare, säger hon.

Berit: Förskollärare i 35 år ungefär. Hon har inga barn och hon har bara jobbat med barn och i skolan.

Camilla: Förskolelärare i 14 år och lärarutbildad. Hon har bara jobbat med barn efter gymnasiet.

Denise: Hon är 29 år gammal och förskolelärare, har gått lärarutbildningen och jobbar sedan 6 år tillbaka. Hon har bara jobbat med barn. Hon har utlandsbakgrund.

Ellen: Hon är 58 år gammal, och lärare sedan 38 år tillbaka. Hon har gått lärarutbildningen och har bara jobbat med barn i olika skolor. Hon har ganska stora erfarenheter av alla möjliga

sorters barn. De tretton första åren arbetade hon i en annan skola. Ellen har två barn som är vuxna, en dotter som är 35, och en dotter som fyller 31 år. Hon har två barnbarn, 2.5 och 3.5 år.

Fanny: Hon är 34 år gammal, lärare sedan 4 år tillbaka, lärarutbildad och har jobbat med andra saker än jobbet i skolan. Innan lärarutbildningen jobbade hon alltifrån förskolelärare, fritidspedagog, eller elevassistent resurser i klasser. Hon är också utbildad till massör

Gunilla: Förskolelärare sedan 3 år tillbaka, har gått lärarutbildningen och bara jobbat inom skolan.

Först jobbade hon två och ett halvt år som hemspråkslärare och sedan två år som elevassistent och skaffade bra erfarenheter. Hon har inte jobbat med någonting annat än med barn och i skolan.

Sammanfattningsvis kan man säga att våra intervjupersoner har en bra balans och är en blandning av när det gäller ålder, erfarenheter och bakgrund. Alla sju pedagoger/lärare vi intervjuade har gått en lärarutbildning (för eller senare) och är behöriga. Ungefär hälften har den gamla och resten har den nyare lärarutbildningen.

Pedagogerna har jobbat från 35 år till 3 år tillbaka inom skolvärlden.

En tredje del av intervjupersoner sysslade med andra jobb innan de började med skolan och resten har jobbat bara inom skolan och med barn.

Nästan alla har bra erfarenheter att jobba med barn och i skolan.

4.4 Metoddiskussion

Vi vet att reliabiliteten med detta arbete är låg på grund av våra få intervjuer samt brist på tiden, därför kan vi inte dra generella slutsatser.

Trots detta har vi under detta arbete försökt att nå det bästa resultatet ur denna undersökning som är baserade på sju intervjuer i tre olika skolor i olika områden i Storgöteborg.

Validitetsmässigt tycker vi att vi har undersökt den som vi hade för syfte från början.

En annan sak vi kunde göra innan våra intervjuer var en provintervju. På så sätt kunde man förstå i förväg att ungefär hur man går till väga, vilka information under intervjuerna kommer fram eller man kunde även uppdatera sina frågor om det behövdes.

Till de framtida undersökningarna inom detta område, nämligen mångkulturalitet, kan man komplettera undersökningen även med att använda observationer för att samla ännu mer informationer samt för att komma till ett tydligare resultat.

5 EMPIRI

Under denna del av arbetet kommer vi att presentera resultatet av intervjuerna.

5.1 Sammanställning av intervjuer

Till detta arbete använde vi kvalitativa intervjuer för att samla data. Vi hoppades med hjälp av våra frågor skulle vi in all informationer som behövdes och passades vårt syfte.

En stor del av våra intervjufrågor handlade om pedagogernas/lärarnas egna uppfattningar av mångkulturalitet och deras sätt att arbeta med detta begrepp i klassrummet. Vi kommer att presentera intervjuerna i löpande text. Vi har försökt att sammanfatta de viktiga delarna ur svaren och sedan skall dessa användas till analys och diskussion.

5.1.1 Klassen

Under våra intervjuer beskrev pedagogerna sina klasser. Alla klasser är från förskoleklass till en 2:a. Fyra av de sju klasserna har mellan 70 och 99 % elever som har invandrarbakgrund på något sätt. De andra tre klasserna har ungefär mellan 10 och 20 % elever med utlandsbakgrund.

Antalet elever i klasserna är mellan 17 och 26. I alla klasser utom en är det fler pojkar än flickor.

I stort kan man säga att en av klasserna har mer än 90 % elever med svensk bakgrund, och en annan klass som mer än 90 % elever med utländsk bakgrund. De andra klasserna kan placeras mellan dessa två klasser.

5.1.2 Mångkulturalitet

Här kommer vi att presentera pedagogernas uppfattningar av mångkulturalitet ur våra intervjuer.

När vi v frågade till pedagoger att vad de uppfattade begreppet mångkulturalitet, svarade de flesta att det representerade olika kulturer exempelvis i skolan.

Berit, pedagogen som arbetar i en mångkulturell skola där antalet barn med invandrar bakgrund är stort svarade på det här sättet:

”Det kommer barn eller vuxna som har med sig olika saker i bagage, från olika kulturer, olika länder, det så uppfattar jag det”

Anna arbetar i samma skola som Berit, hon upplever mångkulturalitet på följande sätt:

”Att det finns många kulturer representerade exempelvis i skolan”.

Camilla jobbar i en förskoleklass med barn som ungefär 90 % av har svensk bakgrund. Hon förklarade sin uppfattning av mångkulturalitet så här:

”Mångkulturellt, det är det att man ska ta lite av allas kultur, och som den här skolan som vi har, det finns barn från olika länder, och det är lite kul så här. Om man ska säga så här, många barn som är hos oss, de har ju vuxit upp i Sverige, och föräldrar har kommit från en annan kultur. Barnen lär sig genom sina föräldrar, de är inte från landet själva”.

De mesta intervjupersonernas uppfattning av mångkulturalitet var en blandning av olika kulturer från olika länder som de möts i skolan.

En av våra intervjupersoner var Denise och hon upplever mångkulturalitet på följande sätt: *”Att man är lite blandat mångkulturellt, att det finns olika från olika länder, olika kulturer, som blandas tillsammans.”*

Ellen, en erfaren lärare berättade att hon har haft många mångkulturella klasser och dessa klasser var några av de bästa under hennes karriär. Barnen hjälper varandra och lär sig av varandra och det är väldigt mycket vinst för en klass.

Hon förklarade att i dessa klasser var föräldrarna så stolta, öppna och villiga att dela med sig sitt ursprung. Hon säger vidare så här:

Vi hade julfest, till exempel svenskar hade med sig julmat sen hade vi folk från Bolivia, Bosnien, från Palestina och Arabiska andra länder. Vi hade jätte rolig fest i en lördag och man hade lagat mat från alla sina kulturer, pirog från Bolivia, från Chile också, och man blir väldigt tolerant mot varandra och även barn mot varandra och jag tycker det är väldigt mycket fördelar.

Fanny är en annan lärare som en tredje del av hennes elever har utländsk bakgrund. Hon uppfattar mångkulturalitets betydelse att tillsammans med elever hitta möjligheter, att alla ska vara med och att skapa undervisning/utvecklings metoder till exempel. Hon upplever så här i klassen:

”Vi lär oss av varandra, så här gör vi i vårt land, så här gör vi i Sverige, så här gör man i Bosnien. Att man ger och tar i klassrummet”

Gunilla är också förskolelärare med utlandsbakgrund. För henne betyder begreppet en stor mångfald i klassrummet, att barn har olika bakgrund och referenser och sen möts de i klassen och det bara berikar barnen. Hon kompletterar sin förklaring så här:

”Sådana barn är väldigt öppna för nya saker och jag tycker att arbete i en klass där barn kommer från olika kulturer underlättas jättemycket. Barnen fri aktar sitt språk utan att någon lägger märke till det. Det är normalt att barn pratar fel, man får lov att uttrycka sig eller säga ”jag kan inte, jag förstår inte vad du menar” utan att någon annan tittar, jag har sett barn som hittar metoder att dölja det de inte kan.”

I stort ser vi att några av pedagogerna ser på mångkulturalitet som ett faktum, att det finns olika kulturer i samhället, till exempel i skolan. Men vissa andra ser på mångkulturalitet som en möjlighet till utveckling, att alla kan både ta och ge, att alla i klassen kan hjälpa till och vara en del av varandras framgångar.

5.1.3 Arbetssätt med mångkulturalitet

En viktig del av våra intervjuer handlade om pedagogernas/lärarnas arbetssätt mot mångkulturalitet. Man kan dela alla svaren i två olika grupper och detta beror på skolan, klassen, elever samt pedagogers bakgrund och erfarenheter. Vi kommer att skriva en sammanfattning i slutet av detta avsnitt.

Anna som arbetar i den mångkulturella skola och som har stort erfarenhet av mångkulturella möten innan hon började arbeta som pedagog uttrycker sig på följande sätt:

”Det är viktigt att man visar att deras länder är viktiga, det är inte så att det svenska är de mest betydelsefulla utan det de har med sig är betydelsefullt, det de kommer ifrån, det de har, det de har att berätta om sina hemländer, de känner sig stolta över att de kommer från Iran eller Irak, att faktisk de blir tvåspråkiga, det är jättebra.

Sedan fortsätter hon och berättar mer om arbetet med mågkulturalitet:

”Vi har ibland speciella temaarbete där vi har våra länder, där vi uppmärksammar alla länderna, där föräldrarna kommer och berättar och man tittar på det gemensamma man har, jag vet föräldrar som kommer och berättar om, när de lekte hemma, det är precis samma lekar som vi lekte när vi var små, man lyssnar och uppmärksammas eller det kommer många saker helt spontant.”

Berit som arbetar i samma skola med Anna, var mer inriktad mot språket, hon har lång erfarenhet som pedagog i mångkulturell skola. Angående hennes arbete med mångkulturalitet, uttrycker hon så här sig:

”Det är mycket individuellt eftersom barnen är så olika. Man kan ha genomgång av en sak, ändå ser man att det är väldigt olika på olika nivåer. Det är självklart när man jobbar i det här området, det är den värld vi lever i, det är så alltid, hela vårt arbetssäte. Vi skulle inte kunna arbeta om vi hade en helt svensktalande skola.

De flesta intervjupersoner utpekade temaarbetet som en arbetssätt mot mångkulturalitet. BERIT uttrycker sig så här om temaarbetet:

”Det räcker med två temaarbeten. Man måste väga in mot andra, vi har begränsade timmar, det är svårt, samtidigt måste man ta matte, svenska i skolarbete. Språket är jätteviktigt och hoppas man också att modersmåls lärare kan komplettera med deras kultur och deras språk. Det är svårt att hinna med de stora grupper vi jobbar med.”

Camilla, förskoleläraren i den ”svenska” klassen kritiserar sig själv när det gäller arbetet med mångkulturalitet och säger så här:

”Jag tror att det är ganska viktig men samtidigt man glömmer bort lite, barn kommer och berättar om t.ex. ramadan, och sådär, kan man berätta för barn vad det innebär o... Annars är vi lite dålig ibland när det är andras kultur”

Ellen arbetar också i samma skola som Denise och hon tycker att man som lärare skall ge elever lov att uttala sig och berätta om saker och ting. Hon ger sina synpunkter på det här sättet:

”Jag tycker att barnen ska få lov att berätta ganska mycket om sina kulturer. Jag har inte så många barn med annan kultur nu, men ibland pratar en t.ex. om problemen i Palestina och hemma och det är verklighet, och man kommer närmare varandra, man måste vara öppen själv”.

Denise som själv är född i ett annat land, är pedagog i samma skola med Camilla och Ellen. Så här förklarar hon sin arbetssätt i klassrummet när det gäller mångkulturalitet:

”Jag har förklarat att jag inte är från Sverige och jag har kommit hit pga kriget, men min flicka är från Sverige och jag bor här nu och jag känner mig mer som en svensk. Och så förklarar jag att varför en heter det och det och varför någon ser ut som man gör, att vi är olika och vi har olika bakgrund.

Det är så här att vi pratar om det för att en i klassen inte äter griskött, vi förklarar det för barnen, varför, och när de firar Ramadan och allt detta, så vi förklarar det för barnen vad det

betyder, att det inte blir tråkigt och konstigt. Att alla andra barn blir medvetna också om det.”

Fanny, en av intervjupersoner förklarar att man måste visa respekt och att man visar att allas länder är viktiga. Barnen skall känna sig stolta över sin bakgrund. Hon påpekar också att barnen lär sig av varandra, det är också en viktig samspel mellan yngre och äldre.

Hon berättar om hur de jobbar i klassen:

”Det är viktigt att genom samtal känner barnet sig sedd och hörd, att de kan prata i klassen. Även det finns barn som har kommit till Sverige och har haft jätte svårt i hemlandet, så blir det svårt att förstå deras situation här i Sverige. Men vi kan hjälpa varandra både pedagoger och barnen, genom att prata med varandra.”

Hon fortsätter så här:

”Vi jobbar i hela klassen, alla ska kunna och se precis samma som ett matteproblem, att så här möter du ditt problem och jag gör också på ett Annat sätt. Just vi kommer från olika kulturer, även här i Sverige, växer man upp med olika förutsättningar. Alltså vi integrerar i varandra och lär vi oss av varandra. Temaarbete är ett sätt som man försöker alltid jobba med kulturella faktorer. Vi tar samtalet med barnen, då diskuterar man när vi har så många i klassen, så kommer det någonting varje gång. Vi pratar väldigt mycket om länder och vad som händer i andra länder och så här gör vi hemma.”

Grunden är att man måste förstå, man kan inte bara ta teoretisk, man måste ta praktisk många gånger för att visa och förstå vad man ska göra.

Det är viktigt att barnen känner sig stolta. När vi hade julfesten så hade vi olika mat från olika länder och det var väldigt kul, man delar sin kultur med varandra,

Man pratar lite när man har FN-dragen och sådär, kan man också prata om olika länder, de känner till flaggorna, från landet, förklarar en av pedagoger.

Gunilla som har en klass med många barn med utländskbakgrund berättar om arbetet i klassen:

”Vi jobbar med olika länder och det är viktig att ta upp länderna för hela klassen t.ex. om fattiga barn, att alla förstår. Det är viktigt också med mångkulturell att ta lite musik från hemlandet, och sådana saker. Att det blir som information i hela klassen. t.ex. ett barn som har föräldrar från Palestina kan berätta om oroligheterna i landet eller om släkten där borta.”

Hon säger att arbetet med mångkulturalitet är en självklarhet för dem och arbetet blir varje dag. Hon fortsätter så här:

”Eftersom jag själv har kommit från ett Annat land, då blir ju diskussion, t.ex. förra helgen, jag är ju grekisk ortodox, och så på måndag när vi kom till skolan, då berättade en flicka att hon firade påsk under helgen och hon berättade. Sen en annan flicka som är ortodox från Libanon berättade att de firar påsk samtidigt som svenskar. Det blir mycket diskussion hemma hos mig eller i mitt land eller mina föräldrars land, nästan hela tiden, säger flickan. De lär sig mycket av varandra, det är alltid rolig att berätta.”

Och så slutar hon så här sitt svar:

”Min klass är så att barn reser ofta. När de kommer tillbaka, berättar de för varandra eller står de och berättar för hela klassen. De lär sig genom sina frågor, av de som berättar.”

I den här frågan ser man att några av pedagogerna ser på arbetet med mångkulturalitet som en självklarhet varje dag. Det finns inga bestämda tider eller planer med arbetet utan de jobbar hela tiden med mångkulturalitet som en börda och en del av vardagliga arbetet. Det finns

också några andra som utskiljer mångkulturaliteten från skolarbete till exempel matematik eller svenska.

Genom svaren kan man se att vissa nöjer sig med något temaarbete eller FN-dagen under ett helt år medan några andra pedagoger/lärare jobbar med detta ständigt och som en självklarhet i klassen.

5.1.4 Erfarenheter

Här nedan beskriver vi pedagogernas erfarenheter av mångkulturalitet ur våra intervjuer. Av våra intervjupersoner finns det några som inte har mycket erfarenhet med andra kulturerna. Ungefär en tredje del av de har varit i närheten med andra kulturer på något sätt och de har vuxit upp med mångkulturalitet.

”Jag har jobbat mycket till sjöss och har varit i olika länder och haft många kompisar som kommer från andra länder och så.”, säger Anna som jobbade med andra saker innan skolan.

Camilla säger så här angående sina erfarenheter: *”Jag har jobbat bara med barn i skolan efter gymnasium, jag har lite erfarenheter genom mina resor och har inga andra erfarenheter.”*

Denise som själv har utlandsbakgrund svarar så här:

”Jag själv kommer från utlandet, och det var bra när jag skulle hitta jobb. Det finns barn som är födda i Sverige, har föräldrar som är hemma och inte jobbar, och går inte i förskolan eller dagis, samma som andra barn gör. Så när de kommer hit till oss måste vi jobba mer med de att de ska lära sig mer med språket så när de börjar ettan.”

Ellen har långa erfarenheter genom åren i skolan, sina resor, arbete med olika organisationer till exempel Röda korset och kontakt med människor från andra länder. Hon kan lätt skapa en relation med andra människor och detta räknas som en bra verktyg för hennes privat och arbetsliv. En del av hennes svar ser så här ut:

”Det är underbart när man kommer nere, man känner så många på nåt sätt och det är inte bara föräldrar. Utan att det är andra människor. Och det är sorgligt när de säger att du är en av de få svenskar som jag känner. Det är inte klokt. De uttrycker att svenskar är väldigt rädda. Nu har vi kommit så långt att de flesta av mammorna, unga mammor som var hemma med sina barn, de har jobbat och de har inte tid. De har vågat och det är skönt, ...”

Fanny som är uppvuxen i en mångkulturell miljö säger så här:

”Jag kan säga att jag är uppvuxen i en mångkulturell miljö och runtomkring mig har funnits många från andra kulturer. Jag tänker inte och för mig är det självklart att man lever i ett mångkulturellt samhälle och där lär man sig av varandra. Jag tänker inte på det faktiskt, sen utbildningen, handboll som finns många kulturer där också.”

Gunilla är också född utomlands och har utlandsbakgrund. Hennes bakgrund hjälper henne i vissa svåra situationer att lösa konflikter mellan barn. När vi frågar om hennes erfarenheter, så svarar hon så här:

”Jag har jobbat i förskolan i B, då fanns det en 3-årig pojke, han uppfattades som våldsam, för att han slogs och vi talar samma språk. En gång kommer han och säger väldigt snällt till ett annat barn att ska vi gå ut och leka lite och göra något? Eftersom barnet inte förstod honom då uppfattade han, det barnet som dum och slogs. När jag kom började genast prata mitt språk med honom och då uppfattade han. Någon fröken i en annan avdelning sa att i

Sverige ska man tala svenska med barnen i skolan. Jag förklarade för henne att genom att jag pratar med honom då kan han koppla av på ett Annat sätt. Då förstod hon också konflikten mellan han och barnen.”

5.1.5 Svårigheter och hinder

Anna tycker att ibland blir det problematiskt när man ska kontakta föräldrar och prata med dem. Vissa av de säger att de är från ett Annat land och att kanske de inte duger. Hon svarar så här:

”Då gäller att övertyga de och att vi jobbar att alla ska vara lika värda, det är ingen grupp som får mer än någon annan, men ibland kan de tycka att det då när det har blivit någon konflikt men oftast brukar det lösa sig och lugna ner sig igen, sånt är lite tråkigt.”

Berit säger att stora grupper kan skapa problem och missuppfattningar. Hon vill gärna jobba med mindre grupper. Så svarar hon:

”Det kan vara när det blir missuppfattningar i så fall men det är inte ofta. Jag skulle vilja ha mindre grupper och mindre vuxna, det finns en gräns att man har helheten, man hinner inte informera varandra, jag tycker det är lugnare och lättare med mindre grupper.”

Camilla som är en erfaren pedagog tycker inte att det finns någon svårighet idag att jobba med mångkulturalitet. Hon ser svårigheterna utanför klassrummet och lite längre bak i tiden. Hon säger så här:

”Det tror jag inte. Inte nu. När det var krig och sånt, då kunde man uppleva ibland att det kunde bli konflikter mellan grupper, tyvärr, eller man kunde höra, det var inte så mycket här i skolan, men när t.ex. de skulle spela fotboll, de från Bosnien och serber till exempel...”

Denise Tycker att hon har friheten att jobba med mångkulturalitet och får välja själv hur hon vill jobba. Samtidigt upplever hon att just när föräldrarna inte kan svenska då kan vara en hinder och då har de behov av tolk eller att skriva brev/information till föräldrarna på deras språk för att undvika missförstånd, så här förklarar hon:

”Det är så här att om föräldrar inte förstår på riktigt, om man inte pratar bra svenska, då har de rätt att ha tolk också, det har hänt, det är samma sak för veckobrevet, om föräldrar inte kan läsa brevet så skriver vi brevet på t.ex. persiska. Det är samma sak med telefonkontakter.”

”Vi har hemspråklärare här också. Tack och lov att de här lärarna är tillgängliga och då blir det lite lättare att prata med de att tolka och skriva veckobrevet, eller att ringa och berätta då.”

Även Ellen ser kontakten med föräldrarna som enda svårigheten med arbetet på grund av språket, så här förklarar hon:

”Den enda svårigheten som är, det är ju kontakten med föräldrar, föräldrar som inte kan språket. Då finns det tolk, och det blir inte samma sak. Sen har jag själv personligen jobbat mycket med invandrarkvinnor i N eller rödakörset. Vi hade en grupp med invandrarkvinnor som träffades var tredje vecka ungefär, och samlades här på skolan på eftermiddag, och gjorde olika grejer, lagade mat tillsammans och pratade om tex. valet, när det var valet i Sverige, och vi umgicks och hade rolig tillsammans.”

Fanny ser mer till helheten och reflekterar över sin egen kunskap och att tiden inte räcker till, så här uttrycker hon det:

”Det är självklart att all kunskap runtomkring oss, man kan ju inte allt. Man hinner inte skaffa all kunskap som behövs och detta är en tidsfråga. Sen är det matte och svenska som är viktig att barn lär sig.”

Gunilla som jobbar med en klass som har två tredje delar elever som på något sätt har utländsk bakgrund, ser svårigheterna hos föräldrar som att deras barn inte får lov att göra som de andra. Om dilemman svarar så här:

”Barnen som firar svenska traditioner t.ex. Lucia, Gudskyrka, vi går varje år till kyrkan för avslutning och sånt och det är viktigt för barnen att lära sig svenska traditioner. Men vissa barn får inte lov att vara med och det är ett dilemma.”

6 ANALYS OCH DISKUSSION

Syftet med vår studie var att belysa några pedagogers tankar kring och deras erfarenheter om hur de arbetar gentemot mångkulturalitet i skolan. Hur pedagogerna uppfattar begreppet mångkulturalitet och Vad pedagoger har för erfarenheter av att arbeta med mångkulturalitet, var två frågor som vi skulle besvara genom denna undersökning.

Mångkulturalitet är en sociologiskt och kulturteoretisk uttryck som syftar det på ett förhållande där flera etniska grupper samlas inom samma enhet. Mångkulturalitet syftar på samma etniskt delade samhälle, men som ett normativt ideal. Det behandlar bl.a. på ett allmänt sätt att behandla ett samhälle med många etniska bakgrunder och tolerans inför kulturella skillnader inom samma stat.

Under våra intervjuer fick vi olika uppfattningar när det gäller mångkulturalitet av våra intervjupersoner. En del uppfattade begreppet som en blandning av olika kulturer och vanor samt en representation av olika kulturer. Andra pedagoger uppfattade mångkulturalitet lite annorlunda jämfört med den första gruppen. Att ta lite av allas kulturer, att ge och ta samt att respektera varandras olikheter.

Det sociokulturella perspektivet sitter i grund till våra styrdokument och dessa dokument sitter i sin tur till grund för skolans arbete.

En del av våra intervjupersoner upplever mångkulturalitet i en klassrum som positivt, där finns det barn från olika bakgrunder och kulturer ger och tar hela tiden och berikar varandra. Vygotskij menade att kunskaper utvecklas genom människors interaktion när de möts i olika situationer, och därför kan barnen vara en resurs för varandra och samarbetet mellan barnen kan vara ett lärorikt sätt för deras lärande process, så naturligtvis är grunderna i våra läroplaner skrivna med samma innebörd.

Några av våra pedagoger uttryckte sig under intervjuerna och sa att barnen skall känna sig stolta över sin bakgrund och kultur.

En av pedagogerna svarade ärligt under intervjun att man glömmer bort arbetet med mångkulturalitet och att lyfta upp barnens bakgrund och kultur. Samtidigt sade hon att detta kanske beror på brist på tiden eller att det finns få barn med utländsk bakgrund i klassen. Lpfö 98 säger tydligt att förskolan ska sträva efter att varje barn känner delaktighet i sin egen kultur och utvecklar känsla och respekt för andra kulturer. Lpo 94 påpekar bestämt att det internationella perspektivet innebär att utveckla förståelse för den kulturella mångfalden inom landet, så detta betyder att vi skall ha samma grunder i verkligheten det vill säga våra skolor. Även UNESCOs skrifter och dokument säger samma sak när det gäller samlevnad, varje människa måste lära sig för att kunna leva tillsammans med de andra människorna. Åter igen, kan man se dessa grunder i verkligheten och i klassrummen?

Under vår utbildning, genom VFU perioder, samt under detta arbete har vi märkt att pedagoger inom skolor följer efter styrdokumentet och arbetar hårt med de sociala samarbetena för att alla barn skall klara sig att kunna sitta, prata, leka, äta, respektera och totalt leva med de andra barnen. Denna uppgift blir ännu svårare för pedagoger som har ett mångkulturellt klassrum där barnen har olika kulturella bakgrunder med sig. Trots högt antal elever i varje klass och brist på resurser i dagens skola, fick vi veta att våra pedagoger kämpar hårt för att uppfylla styrdokumentet samt uppfostra fina människor som skall bli fina medborgare i det framtida samhället.

Om man utgår från läroplanen vill vi veta i vilken mening man tar hänsyn till mångkulturalitet i styrdokumentet. Vi undersökte vad Lpfö 98, läroplan för förskolan, stod för i jämförelse med Lpo94.

I läroplanen Lpfö98 står det att man strävar efter att varje barn ska känna delaktighet i sin egen kultur och utveckla respekt för andra kulturer samt att barnen ska utveckla sin kulturella identitet och förmåga att kommunicera i både modersmålet och det svenska språket medan man i Lpo94 inriktar sig mer till internationallitet och solidaritet utanför gränserna.

Antalet barn med invandrarbakgrund ökar mer i dagens skolor och detta medför mer behov av resurser samt det ställer nya krav på pedagogen. Detta upptäckte vi under våra intervjuer att vissa klasser som har mer elever med utländskbakgrund är behovet av extra resurser större än i de andra klasserna. Även våra pedagoger från skolan uttrycker att de känner en otillräcklighet, när några av barnen inte kan språket och med detta ökar svårigheten med undervisningen i skolan.

Lahdenperä belyser detta problem som existerar i det mångkulturella lärandemiljöer och är en verklighet i dagens samhälle i Sverige.

Hon hävdar att en interkulturell undervisning liksom obligatoriskt ämne inom lärutbildningen kan vara lösningen. Lahdenperä anser att interkulturell pedagogik är ett ämne för alla utbildningar. Man bygger en kompetens hos pedagoger genom att redogöra de kulturella faktorerna och sin inverkan på individen och sitt lärande.

En del av pedagogerna som undervisar i ett klassrum med mindre elever/barn med utländskbakgrund upplever inte otillräcklighet utan en av pedagogerna var mycket positiv. Pedagogen upplevde att den klassen hon hade en gång med många barn med utländsk bakgrund var en av de bästa hon hade arbetat med och att kontakten med föräldrar var väldigt bra, fast en av hennes kollegor instämde att när föräldrarna inte kan det svenska språket uppstår ibland missförstånd men det är den enda svårighet som de kan peka på.

De flesta av pedagogerna som har medverkat i våra intervjuer uppfattar begreppet mångkulturarallitet som ett faktum, en blandning av olika kulturer/länder. Men vissa ser mångkulturaliteten som en möjlighet till utveckling, alla kan både ta och ge, alla i klassen kan hjälpa till och vara en del av varandras framgångar.

Vissa av pedagogerna vi intervjuade har en stor erfarenhet inom begreppet som kan användas i klassrummet och detta kan räknas som en värdefull resurs till barnens utveckling. Lahdenperä hävdar att lärarna idag står inför nya utmaningar när det gäller den nya kulturella lärandemiljön och att man bör skaffa sig nya sätt att förhålla sig till det. Denna kompetens ska vara öppen och ha en förståelse mot den nya miljön. Detta skall leda till en tvåvägskommunikation bland människor från olika etniska eller kulturella bakgrund. Vi undrar hur en pedagog (en av de intervjupersoner) som inte har några mångkulturella kontakter eller kunskaper om andra kulturer, kan hjälpa barnen i klassrummet och utveckla deras interkulturella kunskaper (Lahdenperä, 1995).

När en av intervjupersonerna säger att man lär sig av varandra, såhär gör vi i vårt land, så här gör vi i Sverige, att man ger och tar i klassrummet, så bekräftas det sociokulturella perspektivet samt att man ser att de förföljer läroplanen.

Efter att vi har läst om de tidigare forskningarna om mångkulturarallitet och interkulturell pedagogik som ett verktyg för att kunna arbeta just för denna representation av olika kulturer i skolan, frågade vi om de visste vad interkulturell pedagogik stod för. Tyvärr visste nästan ingen av de vad begreppet betyder. Lahdenperä menar att en pedagog ska vara medveten om

sina värderingar och vilken relation man har till den andre för att komma till insikt om varför man tänker som man gör. (Lahdenperä, 2004)

Pedagogerna som arbetar i segregerade områden där en stor del av eleverna har en utländskbakgrund uttryckte sig att på grund av barnens olikheter kan de inte hjälpa barn som är i behov av stöd.

Utifrån pedagogens yrkeserfarenhet med att arbeta med mångkulturella barn vet hon att vissa barn inte har undervisats i skolan i sina hemländer och då har man väldigt lite kunskaper att bygga på. De har också uttryckt en annan önskan om att klasserna inte ska vara så stora och att det skulle finnas en mer blandning av elever. Då menar pedagogen att mer svenska barn skulle gå i dessa klasser och inte som nu, att det kanske finns en enda svensk elev i klassen.

En del av informanterna inte vill arbeta mer med temaarbete på grund av att informanterna inte hinner med matte och svenska utan att det räcker med två temaarbeten under ett år.

En del av våra pedagoger har varit ärliga i sina svar och sagt att de har glömt det eller inte har arbetat tillräckligt med mångkulturalitet.

Lahdenperä ger förslag på att skolor kan göra olika aktiviteter för att komma till instinkt hos människor om den kulturella mångfald som existerar i skolan. Genom att föra detta i praktiken så blir det ett utbyte av kunskap, erfarenheter och värderingar. På detta sätt uppnår deltagarna en interkulturell kompetens med att öka förståelse av varandra oavsett bakgrund. (Lahdenperä, 1994)

Skolverket menar att invandring är en del av förändring i samhället. Skolorna som har fått en ökning av elever med utländsk bakgrund, berikas och detta är bara positivt.

Detta påstående bekräftas när många av våra intervjupersoner säger samma sak, att en mångkulturell klass bara har fördelar och att barnen i sådana klassrum berikas varandra, man ger och tar hela tiden.

I kommunikationen ser Lahdenperä de missuppfattningarna på grund av de språkliga koder man bygger med sina egna. De här svårigheterna gäller inte bara i det språkliga utan också talspråket, kroppsspråket och det skrivna språket vilket vi ska vara medvetna att det påverkar relationen mellan pedagogen och eleven. (Lahdenperä, 1994)

Detta är precis som en av våra pedagoger en gång hamnade i. Hon kunde med hjälp av koder som Lahdenperä lyfta upp, lösa problemet.

När hon började i en skola så fanns det en 3-årig pojke som uppfattades som våldsam, för att han slogs. Pedagogen och pojken hade samma modersmål och kunde tala samma språk. En gång säger pojken väldigt snällt till ett annat barn att de ska gå ut och leka lite och göra något. Eftersom barnet inte förstod honom så uppfattade han det barnet som dum och slogs. Då pedagogen kom och pratade med honom på modersmålspråket, uppfattade pojken varför barnet egentligen inte lekte med honom.

Man kan relatera pedagogernas erfarenheter av begränsningar i resurser med den avhandlingen som är skriven av Ing-Marie Parszyk. Den grundar sig på intervju från elever i en grundskola. I denna avhandling belyser Parszyk vad en elev med utländsk bakgrund upplever från sin perspektiv av pedagogernas arbetssätt i skolan.

Parszyk beskriver att eleverna upplever att bemötandet mellan de och lärarna inte är väl. De upplever att lärarna störs av deras frågor och att lärarna föredrar att samtala med "svenska" elever istället. Eleverna upplevs som att de glöms bort av lärarna. Det framkommer också att en del elever upplever den dolda rasismen, däremot svarar lärarna att de inte upplever någon rasism i skolan utan relaterar det till bristande resurser i skolan.

Bristande resurser i dagens skola är inte ett främmande påstående. Även vi upplevde under detta arbete att vissa pedagoger har svårigheter i arbetet med mångkulturalitet på grund av bristande resurser.

Parszyk vill att politiker och lärare tar upp en diskussion angående skolsituation för barnen med utländsk bakgrund. Hon påpekar att vissa problem med mer resurser kan åtgärdas redan i förskolan och grundskolan. Dessa problem kommer att bli kostsamma om man inte hittar en bra lösning till.

Många av våra informanter ser positivt på att barnen berättar om sina länder och att de är positiva mot mångkulturalitet. För pedagoger som arbetar i en klass med många barn med utländskbakgrund är arbetet med mångkulturalitet en självklarhet så normalt ska man medverka aktivt så att barnen utvecklar sin förståelse för det mångkulturella samhället samt för det gemensamma demokratiska värderingen.

7 SLUTSATSER

Syfte med denna undersökning var att ta reda på hur några pedagoger uppfattar begreppet mångkulturalitet, samt hur mångkulturalitet påverkar deras arbetssätt. Hur man skall möta barn som har en annan bakgrund än den svenska. Någonstans i våra tankar hade vi våra funderingar om att möjligtvis pedagogens bakgrund eller deras erfarenheter till exempel genom resor eller relation med människor från andra länder spelade någon roll om hur de arbetar i skolan med barnen. Finns det mer förståelse hos pedagogerna om de har sådana erfarenheter?

Vi är medvetna att vår undersökning av sju pedagoger under den korta tidsramen som undersökningen har pågått inte har den tillräckliga noggrannhet som behövs, men ändå tycker vi att vi har fått intressant information om den nuvarande situationen angående mångkulturalitet åtminstone i några skolor.

Vi tycker att allt som står i styrdokumentet är fina och perfekta för en drömskola, om man kunde uppfylla punkterna till hundra procent. Men på grund av brist på resurser, andra faktorer i verkligheten upplevs läroplanen som en pappers konstruktion, precis som Lahdenperä påpekar i sina forskningar.

Pedagogernas svar under våra intervjuer samt våra egna upplevelser under utbildningen ger oss en blick i verkligheten på att resurserna inte räcker till att fullfölja styrdokumentet. Speciellt nu när krisen pågår i dessa tuffa dagar och besparningar sker överallt. Vi tycker att skolor inte är de rätta platserna att spara pengar på, utan detta skall vara tvärtom. Man skall satsa mer pengar och resurser inom skolor, speciellt skolor som har många barn med utländsk bakgrund.

Vi tycker att på detta sätt vinner samhället i lång tid. Detta kan man koppla till skolresultatet, årskurs 9, från 2008 i Göteborg kommun som visar hur en skola (många barn) påverkas negativt när politikerna bestämmer fel.

Idag blir det klasserna stora med ett större antal barn och mindre antal personal. Kommunerna försöker att minska kostnaderna till minimum. Hur kan man komma till ett bra resultat när politikerna stänger alla dörrar till åtgärder och gör möjligheterna till de omöjliga?

Om situationen fortsätter så här så kommer avståndet mellan teori och verklighet ökas mer än det redan vi har.

Pedagoger som arbetar i ett mångkulturell och segregerade områden upplever dilemman dagligen, att resurserna inte räcker till och ständigt fokuserar på svenska eller matematik som är viktigare!, Så mångkulturalitet tar inte så stor plats i deras planering.

Vissa av våra pedagoger tror att mångkulturalitet betyder att jobba med FN-dagen eller länder och flaggor genom temaarbeten. Dessa teman räcker för de, för att de inte hinner med allt annat när det inte finns extra resurser.

Vi tycker att det är fel att avskilja skolämnen med mångkulturalitet. För oss betyder mångkulturalitet allt arbete som man jobbar med under hela dagen i skolan. Man kan jobba med matematik medan man medvetet tänker på mångkulturalitet. Några av våra pedagoger förklarade att mångkulturalitet är en självklarhet för de och att de jobbar med detta varje dag. Vi tycker att de andra pedagogerna också skall jobba på precis samma sätt med lite mer satsning och planering, annars blir det inte något möte mellan barn så de kan berika varandra.

Idag lever olika människor, folkgrupper med skilda språk, kulturer, religioner, vanor, mm tillsammans över hela världen och nationalisering ersätts av internationalisering. Man kommer inte att kunna ändra på det och dag efter dag och mer och mer raserna, kulturer, vanor, gränser blandas med varandra och vissa av oss måste ändra tänkesättet och börja globalisera våra tankar. Därför skall det inte vara en skola med bara elever med utländskbakgrund eller en annan skola som bara har elever med svensk bakgrund.

Det måste finnas en balans av blandade barn i klassen, för att barn lär sig av varandra och de berikar varandra och på detta sätt blir det lättare att förstå omvärlden!

Vi anser som Lahdenperä tycker att interkulturell pedagogik skall finnas med i lärarutbildningen. Med detta kanske vi får duktigare pedagoger i framtiden som kan jobba bättre med mångkulturalitet.

Med hänsyn till dagens globalisering finns olika kulturer i skolan, så tycker vi att det borde finnas en obligatorisk kurs inom lärarutbildningen som diskuterar runt begreppet mångkulturaliteten. På detta sätt kommer pedagogerna att bli mer medvetna med arbetet med barnen med olika bakgrund.

Om man reflekterar över lärarutbildningen så ser man att n koppling mellan någon kurs och fanns något som relaterades till mångkulturalitet så hittar man inte något som direkt tar upp det teman, något som man ändå kan man relatera omkring mångkulturalitet är det Sociokulturella perspektivet eftersom den utgår av att förstå barnet ur sin sociala och kulturella sfären, då som pedagogerna bör vi ha även som utgångspunkt elevens bakgrund för att kunna arbeta på ett pedagogiskt sätt.

Under våra intervjuer upptäckte vi att några pedagoger bara skulle svara RÄTT på frågorna och inte var rätt person till ett öppet samtal. Däremot fanns det pedagoger som var mycket öppet och svarade på våra frågor med ärlighet och intervjun kändes som ett trevligt samtal. Vi fick det mesta informationen till detta arbete genom den andra gruppen.

Och slutligen är det alltid en utmaning att möta andras tänkesätt och vanor. Att flytta på sig och lära sig något under färden, det är en god målsättning i det interkulturella arbetet.

Kan vi lära oss av varandra? Vi säger ett bestämt JA, men detta kommer inte av sig själv. En känsla av solidaritet infinner sig inte bara därför att barn från olika håll i världen befinner sig i samma rum under skoltid. Man måste lyfta upp företeelser till ytan så att barnen får syn på dem och har någon möjlighet att värdera och bearbeta dem. Man måste fokusera skillnaderna för att få syn på likheterna.

Detta är intressant att veta vad resultatet kommer att hamnas när man undersöker i en större skala inom hela landet samt att veta hur arbetet med mångkulturalitet fungerar i skolor i de andra länder som finns en lång tradition av invandring.

7.1 Fortsatt forskning

Under arbetets gång kunde vi se olikheter mellan en klass där majoriteten av elever har utländsk bakgrund och en annan klass som har flest barn med etnisk svensk bakgrund. Detta plus lösningar till problemet är något som kan undersökas i de framtida arbeten.

En annan sak vi upptäckte under arbetets gång var pedagogernas olika erfarenheter som påverkar deras arbetsform i klassen. Detta kan också granskas och studeras närmare att hur pedagogerna kan berika varandra i arbetslaget.

Kommer skolor runt om i Sverige lyckas med sina uppgifter när staten sparar pengar och resurserna tynar? När antalet elever i varje klass ökar medan antalet vuxna minskar? Denna fråga väcktes under arbetet hos oss. Vi tycker att de sparningarna i skolan kan lösa kortsiktiga problemen, men vi kommer att betala högt i framtiden. Detta är också ett område som kan undersökas i de kommande forskningarna.

KÄLLFÖRTECKNING

Böcker

- Bergström, Maria, (2004) *lärarens interkulturella kompetens i undervisningen*,
- Johansson, Bo & Svedner, Per Olov (2001) *Examensarbetet i lärarutbildningen. Undersökningsmetoder och språklig utformning*. Uppsala: Kunskapsföretaget.
- Lahdenperä, Pirjo, (1995), *Interkulturella Lärarprocesser*, Stockholm, Höskoleförlaget vid Lärarhögskolan i Stockholm
- Lahdenperä, Pirjo, (red) (2004), *Interkulturell pedagogik i teori och praktik, lärarens interkulturella kompetens i undervisningen*, Lund: Studentlitteratur.
- Lahdenperä, Pirjo, (red) (2004), *Interkulturell pedagogik i teori och praktik, Att utveckla skolan som interkulturell lärandemiljö*, Lund: Studentlitteratur.
- Linde, Göran,(red), (2001), *Värdegrund och svensk etnicitet, Värdegrunden som exkluderande eller inkluderande diskurs*, Lund, Studentlitteratur.
- Linde, Göran,(red), (2001), *Värdegrund och svensk etnicitet, Reflektioner kring undervisning och lärande i ett interkulturellt pedagogiskt perspektiv*, Lund, Studentlitteratur.
- Parszyck, Ing-Marie, (1999) Doktorsavhandling, *En skola för andra*, Stockholm, Höskoleförlaget vid Lärarhögskolan i Stockholm.
- Svensson Per-Gunnar, Starrin Bengt: *Kvalitativa studier i teori och praktik*. Studentlitteratur, Lund 1996.
- Skolverket; (2006), *Läroplanen för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet, Lpo94*, Stockholm, Skolverket.
- Skolverket; (2006), *Läroplanen för förskolan, Lpfö98*, Stockholm, Skolverket.
- Skolverket,(1999),Rapport, *Skola i utveckling*, Stockholm, Skolverket.
- UNESCO; (1999), *Den internationella grunden för interkulturell undervisning*, Svenska Unescorådets skriftserie nu 3, 1999.
- Vygotskij, Lev, *Fantasi och kreativitet i barndomen*, (övers. av: Kajsa Öberg Lindsten), 1995, Göteborg.

Personlig kommunikation

- Intervju med sju pedagoger/lärare inom tre olika skolor i Storgöteborg.

Internet

www.regeringen.se (2009-05-15)

<http://www.riksdagen.se> (2009-05-15)

www.skolverket.se (2009-05-15)

<http://www.riksdagen.se/>, (2009-05-15)

Grönbok om migration, rörlighet och utbildningssystemen i EU.

<http://salsa.artisan.se/>

Bilagor

I detta avsnitt lägger vi de bilagor som användes i arbetet.

Bilaga 1

Skolresultat och skolbeskrivning i Göteborg kommun vt 2008

Med hjälp av det analysverktyg som skolverket/salsa här presenterar kan kommuner och skolor bedöma skolors samlade betygsresultat i ett riksperspektiv. Genom att ta hänsyn till skolors elevsammansättning kan kommuner och skolor få en ny utgångspunkt för diskussion och analys av skolors förutsättningar, processer och resultat. Betygsresultaten presenteras för fristående och kommunala skolor med år 9.

Till detta arbete har vi tagit bara skolresultat och skolbeskrivning som gäller alla grundskolor inom Göteborgskommun under vårterminen 2008, och dessa resultat visas i tabellerna här nedan:

Skolresultat och skolbeskrivning i Göteborg kommun vt 2008

- Skola

Andel pojkar	Andel elever med utländsk bakgrund födda i utomlands	Andel elever med utländsk bakgrund födda i Sverige	Föräldrars sammanvägda utbildningsnivå	Andel elever som uppnått målen	Modellberäknat värde	Avvikelse/Residual
------------------------------	--	--	--	--	--------------------------------------	------------------------------------

Rikssnitt	52%	7%	8%	2,20	77%	•	•
• Assaredsskolan	70%	9%	35%	2,07	66%	70%	-4
• Bergsjöskolan	48%	67%	20%	1,68	34%	30%	4
• Bergums skola F-9	54%	3%	7%	2,13	72%	78%	-6
• Brandströmska skolan Nylöse	49%	19%	31%	2,11	80%	67%	13
• Brunnsboskolan	38%	16%	20%	2,23	87%	74%	13
• Bräckeskolan	64%	9%	17%	1,89	46%	66%	-20
• Buråsskolan	61%	9%	25%	2,39	83%	80%	3
• Böskolans friskola	55%	5%	5%	2,68	96%	92%	4
• Drakbergsskolan	64%	4%	12%	2,36	72%	82%	-10
• Ebba Petterssons Privatskola	55%	2%	10%	2,47	98%	88%	10
• Fenestra Centrum	56%	5%	14%	2,48	84%	86%	-3
• Fenestra S:t Jörgen	70%	0%	16%	2,28	71%	82%	-11
• Fiskebäcksskolan	36%	6%	8%	2,41	84%	85%	-1
• Fjällskolan	49%	10%	15%	2,44	80%	83%	-3
• Flatåsskolan	53%	11%	12%	2,06	64%	71%	-7
• Franska skolan Göteborg	36%	24%	48%	2,36	89%	72%	17
• Freinetskolan Bild & Form	46%	0%	3%	2,62	86%	94%	-8
• Gamlestadsskolan H	65%	15%	21%	2,19	50%	71%	-22
• Glöstorpskolan	45%	6%	18%	1,98	66%	72%	-7
• Grevegårdsskolan 4-9	51%	9%	20%	2,01	60%	71%	-12
• Guldhedsskolan	53%	8%	15%	2,38	80%	82%	-3
• Göteborgs Högre Samskola gr.	50%	3%	5%	2,76	99%	96%	3
• Hammarkullsskolan F-9	39%	45%	39%	1,68	37%	42%	-6

• Herrgårdsskolan	53%	5%	5%	2,48	86%	87%	-1
• Hjällboskolan	41%	46%	49%	1,59	39%	38%	1
• Hovåsskolan F-9	57%	5%	10%	2,52	80%	87%	-8
• ISG Gårdstensskolan	50%	40%	53%	1,65	33%	42%	-10
• ISGR/Swedish-English	40%	8%	40%	2,45	93%	83%	10
• Järnbrottsskolan 6-9	57%	18%	38%	1,89	67%	61%	7
• Kannebäcksskolan döva och hör	63%	25%	7%	2,20	32%	67%	-36
• Karl Johansskolan	62%	4%	14%	2,29	64%	81%	-18
• Katolska skolan av Notre Dame	48%	14%	60%	2,11	74%	68%	7
• Klarebergsskolan	52%	2%	12%	2,12	79%	78%	1
• Kristinaskolan	44%	14%	61%	1,83	70%	61%	9
• Kålltorpsskolan	54%	9%	12%	2,46	82%	84%	-3
• Kärralundsskolan	49%	7%	4%	2,65	90%	91%	-2
• Kärraskolan 6-9	48%	11%	9%	2,02	88%	71%	18
• Lindåsskolan F-9	60%	6%	0%	2,69	95%	92%	4
• Montessoriskolan Centrum	53%	5%	22%	2,27	87%	80%	8
• Montessoriskolan Skäret	42%	9%	5%	2,70	100%	92%	9
• Nordhemsskolan	52%	4%	5%	2,48	87%	87%	-1
• Nordlyckeskolan	54%	5%	3%	2,40	90%	85%	6
• Nya Lundensskolan	50%	5%	10%	2,50	77%	87%	-10
• Nya Lövgårdesskolan	54%	48%	22%	1,87	24%	45%	-22
• Nya Påvelundsskolan	45%	4%	1%	2,62	88%	92%	-5
• Nygårdsskolan F-9	50%	2%	0%	2,51	97%	90%	7
• Nytorpsskolan	54%	47%	36%	1,85	39%	44%	-6
• Rambergsskolan	60%	9%	25%	2,07	64%	71%	-8
• Ryaskolan 0-9	52%	28%	48%	1,65	48%	49%	-1
• Römosseskolan	38%	32%	57%	1,68	38%	48%	-10
• Sandeklevsskolan	43%	38%	43%	1,71	38%	46%	-9
• SAnnaskolan	48%	5%	4%	2,46	90%	87%	4
• Skålltorpssk. sv. Balettskolan	0%	18%	12%	2,37	95%	81%	14
• Skålltorpsskolan	58%	7%	32%	2,17	68%	75%	-7
• Styrösökolan	54%	2%	0%	2,48	87%	89%	-2
• Svartedalsskolan 0-9	52%	10%	38%	1,65	46%	59%	-13
• The English School Gothenburg	58%	16%	47%	2,41	85%	76%	10
• Toleredsskolan	48%	6%	30%	2,12	64%	75%	-12
• Torpaskolan	49%	7%	9%	2,37	80%	83%	-4
• Torslandaskolan 7-9	57%	1%	1%	2,24	84%	82%	3
• Trulsegårdsskolan	50%	2%	1%	2,19	79%	81%	-2
• Tynneredsskolan	54%	22%	29%	2,06	65%	64%	1
• Tyska skolan	65%	5%	42%	2,32	90%	79%	11
• Utmarksskolan	48%	19%	23%	1,89	63%	62%	1
• Vasaskolan	47%	6%	13%	2,57	98%	89%	9
• Vittra vid Kronhusparken	63%	4%	12%	2,43	83%	84%	-2
• Vättleskolan	57%	12%	41%	2,17	52%	72%	-20
• Ånässkolan	64%	7%	7%	2,27	67%	79%	-12
• Önneredsskolan 2	57%	1%	14%	2,25	63%	82%	-19

Bilaga 2

Intervjufrågor

1. Berätta lite om dig själv:
  - Namn
  - Ålder
  - Bakgrund
  - Familj
  - Utbildning
  - Andra arbete
2. Berätta lite om din klass!
3. Mångkulturalitet, hur uppfattar du detta begrepp och tar hänsyn?
4. Hur jobbar du med mångkulturalitet på dit arbete?
5. vilka erfarenheter har du när det gäller mångkulturalitet?
6. Hur tar ni hänsyn i arbetslaget inom mångkulturalitet?
7. Vilka svårigheter/hinder finns med att jobba med mångkulturalitet/en mångkulturell klass?
8. Är det viktigt att jobba med mångkulturalitet? Vad tror du att barnen får när du arbetar med mångkulturalitet?
9. Tror du att arbetas tillräckligt med mångkulturalitet i dagens skola?
10. vad kan man göra? Dina egna åsikter inom detta område.